

ETIČKA PITANJA U IZVANREDNIM OKOLNOSTIMA

Prof.dr.sc. Marija Definis-Gojanović

02. studenog 2011.

- Na općoj razini, **izvanredno stanje** podrazumijeva određenu opasnost na koju javna vlast Ustavom ima ovlast i dužna je reagirati primjenom izvanrednih mjera
 - niz nepredviđenih teških vanjskih ili unutarnjih opasnosti i situacija (nužnost obrane od vanjskog neprijatelja, pobuna, neredi, terorizam, velike prirodne katastrofe, i sl.)
- **Osnovni cilj** uvođenja izvanrednih stanja i provođenja izvanrednih mjera: očuvanje opstojnosti države
- **Posebnost** izvanrednog stanja: moguća i posebna razdioba vlasti u državi

- Ustav Republike Hrvatske:
- ratno stanje – odluku o ratu i miru donosi Hrvatski sabor, a predsjednik Republike temeljem te odluke objavljuje rat i zaključuje mir
- neposredna ugroženost neovisnosti i jedinstvenosti države – podrazumijeva stanje realne vanjske ili unutarnje opasnosti za državnopravni poredak;
- velike elementarne nepogode
- nemogućnost tijela državne vlasti da redovito obavlja svoje ustavne dužnosti.

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA U IZVANREDNIM OKOLNOSTIMA

- SZO: sposobnosti sustava zdravstvene zaštite, odnosno njegovih kapaciteta, da odgovore na ukupnost krize koju izvanredne okolnosti, odnosno stanja, mogu izazvati
- ne sudjeluje samo zdravstvena (profesionalna) djelatnost, već niz drugih djelatnosti (policija i vatrogasci te civilna zaštita i oružane snage)
- oposobljenost i za »prvu ili hitnu pomoć« unesrećenima i bolesnima

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA U IZVANREDNIM OKOLNOSTIMA

- I u vrijeme normalnih okolnosti logistički problemi pretvaraju se u etička pitanja:

Kako smanjiti razlike u ishodu između
»specijalizirane« i »nespecijalizirane« hitne
pomoći?

Kako smanjiti razliku u vremenu pružanja prve, ali i
bolničke pomoći?

Kako smanjiti razlike u dostupnosti najuspješnijem
tretmanu

DEFINICIJE KATASTROFA

- Međunarodna federacija Crvenog križa i Crvenog polumjeseca:
- *"Iznenadan, porazan događaj koji ozbiljno ometa funkcioniranje zajednice ili društva i uzrokuje ljudske, materijalne i gospodarske ili ekološke gubitke koji prelaze sposobnosti zajednice ili društva da se s njima nosi uz korištenje vlastitih resursa. Iako često uzrokovane prirodom, katastrofe mogu biti uzrokovane djelovanjem ljudske vrste. "*

DEFINICIJE KATASTROFA

- U osnovi katastrofe su prekomjerna događanja zbog barem tri razloga:
 - prelaze trenutni kapacitet održanja,
 - prelaze naše mogućnosti suočavanja s njima; ona su događanja s kojima se ne možemo nositi ni materijalno, ni psihološki ni socijalno,
 - to su nezamisliva događanja i u filozofskom smislu jer prelaze ljudsku racionalnost.

DEFINICIJE KATASTROFA

- *Kad se govori o katastrofama, misli se na svaki događaj «koji izaziva tako velike posljedice na ljudske živote, imovinu ili ustaljeni i uobičajeni način života da je za njihovo otklanjanje potrebno aktivirati ne samo redovite službe, već i sve raspoložive resurse pojedine zajednice, šire zajednice ili čovječanstva u cjelini kako bi se situacija stavila pod kontrolu, prije svega spasili ili zaštitili ljudski životi, ali i materijalne vrijednosti, kulturna dobra ili postignuta kvaliteta življenja te omogućio što brži povratak u normalno stanje.»*

DEFINICIJE KATASTROFA

- Strategija 2010:
 - jačanje planiranja priprema za katastrofe,
 - izgradnja efikasnih mehanizama odgovora,
 - jačanje svijesti u zajednici i javna edukacija,
 - umanjenje posljedica kroz koordinaciju i aktivnosti.
- Drugi dokumenti (pr. projekt SPHERE)

DEFINICIJE KATASTROFA

- Drugi međunarodni, neobvezujući dokumenti, poput rezolucija, deklaracija i kodeksa:
 - UN-a
 - VE
 - EU
- **2005. → Okvir za djelovanje od 2005. do 2015. («Hyogo okvir) - Izgradnja elastičnosti zajednica prema katastrofama**

UPRAVLJANJE U KRIZAMA

- Mitigacija (ublažavanje)
- Pripravnost
- Odgovor
- Oporavak

UPRAVLJANJE U KRIZAMA

- Profesionalni certifikati poput certificiranog upravitelja u krizama i certificiranog profesionalca za kontinuitet poslovanja postaju sve više uobičajeni.
- Tijekom proteklih godina obilježje kontinuiteta upravljanja u krizama rezultiralo je novim konceptom: informacijskim sustavima za upravljanje u krizama (EMIS).

HRVATSKA

- DUZS: 01. siječnja 2005.
- propisi na području zaštite i spašavanja na temelju Zakona o zaštiti i spašavanju,
- ustrojstvo kao u većini europskih zemalja,
- objedinjenje različitih službi i udruga, modernizacija komunikacijskih i informacijskih sredstva i protokola,
- služba 112,
- aktivna suradnja sa srodnim nacionalnim organizacijama i drugim državama regije

SUDSKOMEDICINSKA PRAKSA U UVJETIMA PRIRODNIH I SOCIJALNIH KATASTROFA

- - Različite službe i pojedinci
ali uvijek
suradnja s MUP-om koji vodi postupak
- Primarni ciljevi policije:
 1. Prioritet spašavanje života (otkrivanje i premještanje žrtava, zbrinjavanje i transport)
 2. Koordinacija hitnih službi i drugih organizacija, zaštita vlasništva i uspostava reda

SUDSKOMEDICINSKA PRAKSA U UVJETIMA PRIRODNIH I SOCIJALNIH KATASTROFA

- 3. Osiguranje istrage:
 - označavanje i zaštita lica mjesta
 - ! ne pomicanje smrtno stradalih
 - ako da, zabilježiti mjesto pronalaska, način pomicanje i osobe koje u tome sudjeluju
- Uloga liječnika
 - potreba prethodne pripreme službe za istovremeno spašavanje i registraciju / identifikaciju poginulih

SUDSKOMEDICINSKA PRAKSA U UVJETIMA PRIRODNIH I SOCIJALNIH KATASTROFA

- Uloga vojske i civilne zaštite:
smještaj i prehrana
- Zdravstvena služba u pružanju hitne pomoći
ali problem
tijela smrtno stradalih: zbrinjavanje i identifikacija
ne dopustiti skraćivanje postupka!

ETIČKA PITANJA

1. Prioriteti (trijaža)

- pravo na zdravlje je jedno od temeljnih ljudskih prava - zakon nije puno pomoći
- potrebna medicinska pomoć u isto vrijeme, međutim, nedostatak resursa i zdravstvenih radnika znači da će neki morati čekati za pomoć više od drugih
- niz faktora koji se odnose jedan s drugim u složenim interakcijama

ETIČKA PITANJA

- NATO smjernice:
- Utilitaran pristup
- American College of Emergency physicians (ACEP) - Etički kodeks:
spomen potrebnih vrlina: hrabrost,
pravda, budnost, nepristranost,
pouzdanost i elastičnost, kao i 4 osnovna
etička principa

ETIČKA PITANJA

2. Poštivanje autonomije

3. Etičke dvojbe osobne prirode

4. Poštivanje zapovjedi nadređenih

5. Zaštita podataka

- Je li etički otkrivanje podataka za dobrobit drugih?
- Tko raspolaže podacima, kako ih pohraniti i zaštititi (država ili zdravstveno osoblje)?

REZOLUCIJE

1. WMA, Stockholm, 1994., Rezolucija o medicinskoj etici u slučaju velikih katastrofa:
 - Definicija katastrofe
 - Trijaža
 - Odnos sa žrtvama
 - Odnos sa trećim stranama
 - Dužnost paramedicinskog osoblja
 - Obuka
 - Odgovornost

POSEBNE OKOLNOSTI

- godinama nakon rata, velikog broja izbjeglih i prognanih, života cjelokupnog stanovništva pod kroničnim stresom, još nismo uveli "disaster" medicinu i psihijatriju u redovne i poslijediplomske studije na medicinskim fakultetima i školama

2. Ratne prilike

- WMA, Havana, 1956., deklaracija o načelima medicinske etike u ratnim prilikama; Venecija, 1983., deklaracija o postupcima u oružanim sukobima

REZOLUCIJE, DEKLARACIJE

- poštivanje tjelesnog i duševnog integriteta: bit zaštite ljudskih prava (WMA, Kalifornija, 1980.)
- tortura i zlostavljanje zabranjeno je internacionalnim zakonom
- konvencije VE i UN o sprečavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg ponašanja
- Smjernice WMA u svezi s mučenjem i drugim okrutnim postupanjima

Tokio, 1975., Hamburg 1997., Divonne-les-Bains, 2006.

KRIZNA KOMUNIKACIJA U ZDRAVSTVU

- Kriza se može pojaviti svakog trenutka, ugrožava ustanovu u normalnom procesu funkcioniranja, onemogućuje postizanje ciljeva pa čak i opstanak ustanove.
- Pod pojmom „krizna situacija“ podrazumijeva se specifični, neočekivani i neuobičajeni događaj koji stvara visoki stupanj neizvjesnosti i prijetnje ili doživljaja prijetnje prioritetima pojedine organizacije.